MOLIÈRE

MÜNASEBETSİZLER

DÜNYA EDEBİYATINDAN TERCÜMELER

FRANSIZ KLÂSİKLERİ: 20

MÜNASEBETSİZLER

MOLIÈRE

MÜNASEBETSİZLER

(Les Fâcheux)

Yaşar Nalbi NAYIR tarafından dilimize çevrilmiştir.

İSTANBUL 1946 — MİLLÎ EĞİTİM BASIMEVİ

K I R A L A

Haşmetlim,

Komedyaya bir sahne ekliyorum (1); kitap ithaf eden adam da münasebetsizin biridir, hem de hayli çekilmez cinsinden. Zatı şahaneleri bunu, kırallığında yaşıyanların hepsinden iyi bilirler, çünkü ithaf mektupları salgınına ne zamandan beri mâruz bulunuyorlar. Fakat başkalarının örneğine uyarak, piyesimde hicvettiğim insanların seviyesine inmiş olsam da, zatı şahanelerine karşı böyle bir harekette bulunuşum kendilerine bir kitap takdim etmekten ziyade bu komedyanın eriştiği başarıdan dolayı şükranlarımı sunmak fırsatını bulmak içindir. Haşmetlim, bütün ümitlerimi aşan bu başarıyı, yalnız zatı şahanelerinin bu piyese şeref veren ve herkesin beğenmesine yüksek bir şekilde yol açan tasviplerine değil, aynı zamanda bir münasebetsiz karakteri ilâve etmemi buyurarak piyesin en güzel parçası olduğunda herkesin birleştiği bu karakter hakkında beni tenvir etmek lûtfunda bulunmalarına borçlayum. Haşmetlim, itiraf etmeliyim ki, zatı şahanelerinin üzerinde çalışmamı emir buyurdukları bu kısmı hiçbir zaman bana nasibolmamış bir kolaylık ve çabuklukla kaleme aldım. Emirlerini yerine getirmekten duyduğum bahtiyarlık Apollon'la bütün ilham perilerinden ziyade işime yaradı; bu türlü siparişlerden ilham alacak olsam bütün bir komedyada nelere kaadir olacağımı bundan anlıyorum. Yüksek bir mertebede dünyaya gelmiş olanlar zatı şahanenize büyük vazifelerde hizmet etmek şerefine erişmeyi ümidedebilirler ; fakat, benim temenni edebileceğim tek şeref kendilerini eğlendirmektir. Emellerim

(1) Avcı sahnesi (II. Perde VI. sahne)

bu hududa aşmaz; ve öyle sanıyorum ki kıralının hoş vakit geçirmesine hizmet etmek, bir bakıma Fransaya faydalı olmak demektir. Eğer buna muvaffak olamazsam, sebebi gayret veya çalışmada kusur edişim değil, çok kere en iyi niyetlerin peşini bırakmıyan talihsizlik olacak ve böyle bir âkıbet pek naçiz, pek itaatli, pek sadık hâdiminiz ve bendenizi hiç şüphesiz çok müteessir edecektir.

MOLİÈRE

BİR KAÇ SÖZ

Bunun kadar aceleye gelmiş bir tiyatro teşebbüsü daha görülmemiştir; bir komedyanın on beş gün içinde tasarlanmış, yazılmış, ezberlenmiş ve oynanmış olması yepyeni bir hâdisedir sanırım. Bunu, *tulûat* yaptığımı ileri sürerek böbürlenmek için söylemiyorum, sadece, hayatta görülen bütün münasebetsiz insan çeşitlerini eserime koymamış olmamı ele alarak tenkidde bulunabilecek bazı kimselere haber vermek için söylüyorum. Münasebetsiz insanların sarayda da, şehirde de pek kalabalık olduklarını bilirim; bunları ele almak suretiyle biç vakasız beş dolgun perdelik bir komedya yazabilirdim de gene de artardı. Fakat bana verilen kısa müddet içinde büyük tasavvurlara girişmeğe, şahıslarımın seçilmesi ve mevzuumun tarzı üzerinde uzun uzun düşünmeye imkân yoktu. O yüzden ancak münasebetsiz insanlardan küçük bir miktarını ele almakla yetindim; ilk hatırıma gelen ve huzurlarına çıkacağım yüce zatlara hoş vakit geçirtmeye en elverişli saydığım tipleri aldım; bütün bu şeyleri acele birbirine bağlamak için, ilk aklıma gelen vakayı kullandım. Acaba daha iyisini yapamaz mıydım? eğlendirmiş olduğum kimseler usul ve kaidelere uygun olarak mı eğlenmişlerdir? Bu noktaları araştırmak niyetinde değilim. Yazdığım eserler üzerinde düşüncelerimi bastırmanın sırası gelecektir; ve büyük yazarlar gibi Aristo ile Horatius'tan dem vurmanın benim de elimden geleceğini göstermekten ümidimi kesmiş değilim. Belki de hiçbir zaman gerçekleşmiyecek olan bu çalışmayı bekliyedururken kalabalığın kararlarına boyun eğiyorum, ve halkın beğendiği bir eseri yermenin, onun tutmadığı bir eseri müdafaa etmek kadar güç olduğu kanaatindeyim.

Bu piyesin hangi şenlikler münasebetiyle hazırlanmış olduğunu bilmiyen yoktur; bu eğlence o kadar dillere destan olmuştur ki bahsetmeğe hacet görmüyorum. Fakat komedyaya katmış olduğumuz süsler hakkında bir iki söz söylemek yersiz olmıyacaktır.

Bir bale de gösterilmek isteniyordu; seçkin ve mükemmel dansörlerden elde ancak küçük bir miktar bulunduğundan bu balenin sahneye girişlerine aralar vermek zarureti belirdi, balelerin komedyanın perde aralarına konulması ileri sürüldü, bu suretle aynı oyuncular arada kıyafet değiştirip tekrar sahneye gelmek için vakit kazanmış olacaklardı. Öyle ki, bu perde aralariyle piyesin yürüyüşünü de aksatmamak için bunları elden geldiği kadar mevzua iliştirmek, ve baleyle komedyayı bir bütün haline getirmek düşünüldü; fakat zaman kıt olduğu için, ve bütün bu işler hep aynı kafadan çıkmadığından, balenin bazı kısımlarının öteki parçalar gibi komedya içinde pek yerinde düşmediği söylenebilir. Her neyse, bu, tiyatrolarımız için yenilik teşkil eden bir katışmadır, eski çağlarda buna örnekler aranabilir; herkes bunu hoş bulduğundan, daha geniş zamanlarda etraflıca düşünülebilecek daha başka şeyler için bir fikir teşkil edebilir.

Perde açılınca, aktörlerden biri, isterseniz ben diyelim, sahnede şehir kıyafetiyle göründü, ve şaşırmış bir insan haliyle kırala hitabederek, orada tek başına bulunduğu, ve zatı şahanelerine bekliyebileceği eğlenceyi vermek için vakitten, ve aktörlerden mahrum olduğu için, yüzüne gözüne bulaştırdığı özürler ileri sürdü. O esnada, su fıskıyeleri arasında, herkesin gördüğü gibi, bir deniz kabuğu açıldı; içinden çıkan güzel Naiad sahnenin kenarına geldi, M. Pellisson'un yazdığı ve öndeyiş vazifesini gören sözleri (1) hamasi bir tavırla okudu.

MOLIÈRE

(1) Molière'in kaleminden çıkmış olmıyan, hiçbir edebî değer taşımıyan ve âdi bir dalkavukluktan ibaret olan bu öndeyişi çevirmeyi lüzumsuz gördük. (Çeviren.)

MÜNASEBETSİZLER

ŞAHISLAR

ÉRASTE, Orphise'in âşığı.
LA MONTAGNE, Éraste'ın uşağı.
ORPHISE
ALCIDOR
LYSANDRE
ALCANDRE
ALCIPE
ORANTE
CLIMÈNE
DORANTE
CARITIDÈS
ORMIN
FILINTE
DAMIS, Orphise'in vasisi.
L'ÉPINE, Damis'nin uşağı.
LA RIVIÈRE ile iki arkadaşı.

Vaka Paris'te geçer.

BİRİNCİ RERDE

I. SAHNE

ÉRASTE, LA MONTAGNE

ÉRASTE. — Hey Yarabbi, ne talihsiz başım varmış, şu münasebetsiz insanların elinden bir türlü kurtulamadım gitti! Her yerde onlarla karşılaşmak alnımın yazısıymış diyeceğim geliyor, her gün bir başka türlüsünü görürüm. Ama, doğrusu bugünkü münasebetsizin bir eşine daha raslamamıştım; herifin elinden artık kurtulamıyacağım sandım; hay lânet olsun, sofrada nerden aklıma esti de kalktım o tiyatroya gittim, gitmez olaydım, aklımca eğlenecek, hoş vakit geçirecektim, halbuki günahlarımın cezasını çekmeye gitmişim. Dur sana olup bitenleri anlatayım, hâlâ kızgınlıktan her yanım titriyor. Çok kimseden methini işittiğim piyesi görmek niyetiyle tiyatroda bulunuyordum; aktörler başlıyorlardı, ses sada kesilmişti, tam o sırada züppe kıyafetli bir adam palas pandıras içeri daldı. Gürültülü ve şımarık bir tavırla: «Hey! bana bakın! çabuk bir iskemle!» diye bağırdı. Çıkardığı şamatayla herkesi hayrete düşürerek en güzel yerinde piyesin tadını kaçırdı. «Hey allahım, dedim, herkesten o kadar azar

işiten şu bizim Fransızlar hiç akıllarını başlarına toplamıyacaklar mı? Türlü kusurlarımız yetmiyormuş gibi bir bu eksikti: ele güne karşı kendimizi maskara eder, komşu memleketlerde öteden beri hakkımızda söylenen şeyleri, zıpırca hareketlerimizle haklı çıkarıp dururuz.»

Bu düşünceyle başımı sallarken aktörler rollerine devam etmek istediler; ama adam oturmak için yeniden gürültü patırdı etti, geniş adımlarla salonu geçerek, yanda pekâlâ rahat edebilecekken geldi sahnenin tam ortasına iskemlesini attı [1]. Geniş sırtiyle seyircilere meydan okuyarak parterde oturanlardan dörtte üçünün önünü kapadı. Salondan bir gürültü yükseldi, başkası olsaydı utanırdı, ama o vurdumduymaz adam hiç umursamadı, olduğu yerde kalacaktı ama aksiliğe bakın ki beni gördü. Gelip yanıma otururak: «Vay, Marki. dedi, nasılsın, bakalım? Dur seni bir öpeyim.» Beni böyle bir zevzeğin ahbabı sanacaklarını düşünerek kıpkırmızı kesildim. Pek de ahbabı değildim ama öyle insanlar vardır ki en küçük tanışıklık yüzünden size dostluk taslar, herkesin önünde gelip sizi öperler, çaresiz katlanacaksınız. İnsanla hemen senli benli olacak kadar ileri giderler. Aktörlerden daha yüksek sesle bana önce bir sürü mânasız sualler sordu. Herkes ona lânet okuyordu, ben de kendisini susturmak için: «Piyesi dinlemek isterdim.» dedim. «Ya, bunu görmemiş miydin, Marki? dedi.

[1] O zamanlar sahnenin yan taraflarına iskemleler konulurdu.

Hay Allah lâyığını versin! Fena değildir, biraz çakarım bu işten; bir eserin kıymeti nerede olduğunu bilirim. Corneille her yazdığını gelir bana okur.» Bunun üzerine piyesi bana hulâsa etti, içinde neler geçtiğini sahne sahne haber verdi, mısralarını ezber biliyor, aktörden önce yüksek sesle bana okuyordu. Ne yapsam boştu, bildiğinden şaşmadı ve ancak piyes sonuna yaklaşırken kalkıp gitti, çünkü zarif insanlar, kibarlıklarını göstermek için, piyeslerin sonunu dinlemeğe hiç yanaşmazlar. Allaha şükrettim ve piyesle birlikte çilemin de sona erdiğini sandım; ama bu kadar ucuz kurtulmak nasip değilmiş, herif gene yakama yapıştı, bana gördüğü işleri, eşsiz meziyetlerini anlattı, atlarından, sevda maceralarından, sarayda ne kadar itibar gördüğünden bahsederek icabında sarayda bana hizmet etmeye memnuniyetle âmade olduğunu söyledi. Bir yandan, ne edeyim de bir pundunu bulup şunu başımdan savayım diye düşünürken hafifçe başımı eğerek kendisine teşekkür ettim. Ama adam yanından ayrılmağa hazırlandığımı görünce: «Çıkalım, dedi, kalabalık dağıldı.» Oradan çıkınca nezaketsizliği büsbütün artırdı: «Marki, haydi gezmeye gidelim, dedi, arabamı görsünler; öyle nefîstir ki nice dukalar gidip benim arabacıma bir eşini yaptırdılar.» Teşekkür ettim ve kendimi mazur göstermek için «Yemeğe misafirlerim var.» dedim. «Ya, öyle mi? dedi, ben de gelirim, senin dostun değil miyim? Mareşalin evine davetliydim ama onu atlatırım. «Ama, dedim,

sofram pek fakirdir, sizin gibi bir zatı davete cesaret edemem. — Adam, aldırma, dedi, ben teklife tekellüfe bakmam, sadece seninle lâf atmaya geliyorum; öyle şatafatlı ziyafetlerden vallahi pek usanmışımdır. — İyi ama, sizi bekliyorlarsa, bu nezaketsizlik... — Düşündüğün şeye bak, Marki, biz birbirimizi tanırız, seninle hoşbeş etmek daha çok hoşuma gidiyor.» Fena halde canım sıkıldı, mazeretimin başıma ne işler açtığını düşünerek içimden kendi kendime lânet okuyor, bu baş belâsından kurtulmak için ne yapacağımı bilemiyordum; tam o sırada önünde arkasında dizi dizi uşaklarla mükellef bir karoça gürültüyle önümüzde durdu, içinden iki dirhem bir çekirdek bir genç indi, bizim münasebetsiz herifle bu genç öyle bir kucaklaştılar ki herkes bu zevzekliğe bakakaldı. Onlar böyle nezaket taslıyarak sarmaş dolaş olurken ben bir şey söylemeden usulca sıvıştım, ama hayli çile çekmiştim, sevgilime de burada buluşmak üzere söz vermiştim, geç kalacağım diye o sırnaşığa lânet ediyorum.

LA MONTAGNE. — Bunlar hayatın zevklerine karışan üzüntülerdir. Her şey istediğimiz gibi olmaz. Cenabıhak öyle takdir etmiş, bu dünyada kimse münasebetsiz insanlardan yakasını kurtaramaz; öyle olmasaydı, bahtiyarlığımız bize fazla gelirdi.

ÉRASTE. — Fakat karşılaştığım münasebetsizler içinde en münasebetsizi sevdiğim kızın vasisi olan Damis'dir; sevgilimin bana verdiği

ümitleri onun yüzünden kaybediyorum, kız onun yanında bana sokulmaya cesaret edemiyor. Vakti geçirmiş olmıyayım diye korkuyorum, Orphise işte bu yolda beni bekliyecekti.

LA MONTAGNE. — Bir buluşma için tâyin edilen saat saniyesi saniyesine hesaplanmaz a.

ÉRASTE. — Doğru; ama ödüm kopuyor, öyle seviyorum ki, en ehemmiyetsiz bir hareketim bile sevgilime karşı müthiş bir suçmuş gibi geliyor bana.

LA MONTAGNE. — Tam mânasiyle ispat ettiğiniz o büyük aşk en ehemmiyetsiz hareketinizi size sevgilinize karşı büyük bir suç gibi gösteriyorsa, onun da gönlünde size karşı beslediği meşru sevgi, tam tersine, en büyük günahlarınızı ona ehemmiyetsiz şeyler gibi gösterir.

ÉRASTE. — İyi ama, sahiden beni sevdiğini sanıyor musun?

LA MONTAGNE. — Ne demek? Delillerini gördüğünüz bir aşktan hâlâ şüphe mi ediyorsunuz?

ÉRASTE. — Adamakıllı sevdalanmış bir gönül böyle hallerde kolay kolay emin olamaz. Kuruntulara kapılmaktan korkar, sevda bahsinde en candan dilediğimiz şeyler en az umduklarımızdır. Ama şimdi bunları bırakalım da o canım kızı bulmaya çalışalım.

LA MONTAGNE. — Efendim, yakanız açılmış.

ÉRASTE. — Zararı yok.

LA MONTAGNE. — Lûtfen biraz durun da düzelteyim.

ÉRASTE. — Öf! boğuyorsun beni; sersem; bırak olduğu gibi dursun.

LA MONTAGNE. — Müsaade buyurun da biraz saçınızı tarayayım...

ÉRASTE. — Ne budalalık! Az kalsın tarağınla kulağımı uçuruyordun.

LA MONTAGNE. — Dizlikleriniz...

ÉRASTE. — Dokunma onlara; işgüzarlık ediyorsun.

LA MONTAGNE. — Ama çok buruşmuş.

ÉRASTE. — Olsun, ben öyle istiyorum.

LA MONTAGNE. — Bari inayet buyurun da şu toza bulanmış şapkanızı temizliyeyim.

ÉRASTE. — Temizle bakalım, anlaşıldı, elinden kurtulmanın çaresi yok.

LA MONTAGNE. — Bu halde mi giymek istiyorsunuz?

ÉRASTE. — Hadi, çabuk ol yahu!

LA MONTAGNE. — Doğrusu gönlüm razı olmaz

ÉRASTE, biraz bekledikten sonra. — Yeter.

LA MONTAGNE. — Biraz sabredin.

ÉRASTE. — Öldürdü beni!

LA MONTAGNE. — Nerelere girdiniz de bu kadar kirlettiniz böyle?

ÉRASTE. — O şapkayı vermeye niyetin yok mu senin?

LA MONTAGNE. — Oldu.

ÉRASTE. — Versene canım.

LA MONTAGNE, şapkayı mahsus yere düşürerek. — Aman!

ÉRASTE. — İşte yere düştü! Sanki iş yaptı! Hay Allah cezanı versin!

LA MONTAGNE. — Müsaade buyrun; şimdi ben onu...

ÉRASTE. — İstemiyorum. Hay Allah müstahakkını versin. Şu münasebetsiz uşaklar da işgüzarlık eder, hep efendilerinin keyfini kaçırır, canlarını sıkarlar.

II. SAHNE

ORPHISE, ALCIDOR, ÉRASTE., LA MONTAGNE.

ÉRASTE. — A, Orphise değil mi o? Evet, o geliyor. Böyle acele acele nereye gidiyor, yanındaki adam da kim? *(Yanından geçen kızı selâmlar, o da başını çevirir.)* Vay! Beni burada karşısında görüyor da görmemezlikten gelerek geçip gidiyor ha? Ne mâna vermeli buna? Ne dersin? Söyle bir şey canım.

LA MONTAGNE. — Münasebetsizlik etmekten korktuğum için ağzımı açmıyorum.

ÉRASTE. — Ben böyle işkence içinde kıvranırken ağzını açmamaktan âlâ münasebetsizlik mi olur? İçim yanıyor, bir cevap ver. Neye hükmedeyim? Söyle, ne fikirdesin? Düşündüğünü söyle bana.

LA MONTAGNE. — Bir şey diyemem, efendim, işgüzarlık etmek istemem.

ÉRASTE. — Kes sesini küstah! Git onları takibet, bak bakalım nereye gidiyorlar? Peşlerinden ayrılma.

LA MONTAGNE, geri dönerek. — Uzaktan mı takibedeyim?

ÉRASTE. — Evet.

LA MONTAGNE, geri dönerek. — Kendimi göstermiyeyim, peşlerinden gönderildiğimi fark ettirmiyeyim, değil mi?

ÉRASTE. — Yok, benim emrimle kendilerini mahsus takibettiğini haber versen daha iyi edersin.

LA MONTAGNE, geri dönerek. — Sizi burada mı bulacağım?

ÉRASTE. — Elinin körü! Münasebetsizlikte herkese taş çıkarıyorsun. *(La Montagne gider.)* Ah! içim içime sığmıyor, bu uğursuz mülâkata gelmeseydi bin kat iyi ederdi. Her şey yolunda gidecek sanırken öyle şeyler gördüm ki neredeyse yüreğime inecek.

III. SAHNE

LYSANDRE, ÉRASTE.

LYSANDRE. — Marki'ciğim, seni şu ağaçların altında görünce ta uzaktan tanıdım, hemen sana koştum. Dostum olduğun için, yeni bestelediğim bir dans havasını sana okumalıyım, sa-

rayda erbabı buna bayıldılar, şairler güftesini yazmakta birbirleriyle yarış ediyorlar. Zenginim, asîlim, oldukça iyi bir vazifem var, Fransada hayli ehemmiyetli bir mevki sahibi sayılırım; ama şu bestelediğim havayı bunların hiçbirine değişmem, dur sana okuyayım. Lâ, lâ, öhö, öhö; rica ederim, iyi dinle. (*Bestesini teganni eder.*) Güzel değil mi?

ÉRASTE. — Ah!

LYSANDRE. — Sonu güzeldir. (*Parçanın sonunu arka arkaya dört beş defa söyler.*) Nasıl buluyorsun?

ÉRASTE. — Çok güzel tabii?

LYSANDRE. — Bu havaya göre tertibettiğim adımlar da güzellikte ondan geri kalmaz, hele figürü harikulâde zariftir. (*Hem teganni eder, hem söyler, hem de dans eder, Éraste'a, damın figürlerini yaptırır.*) Bak, kavalye böyle geçer, sonra dam tekrar geçer; birlikte; sonra ayrılırlar, dam şuraya gelir. Şu ince buluşu görüyor musun? Vücutlar birbirine yaslanarak sırt sırta, yüz yüze damın peşinden seğirtiş, ha? (*Bitirdikten sonra.*) Nasıl buldun, Marki?

ÉRASTE. — Pek zarif adımlar.

LYSANDRE. — Ben o dans hocalarına metelik vermem.

ÉRASTE. — Belli.

LYSANDRE. — Şu adımlar...

ÉRASTE. — Muhakkak ki pek tuhaf.

LYSANDRE. — Bir dostluk edip sana öğreteceğim?

ÉRASTE. — Vallahi şimdilik biraz meşgulüm....

LYSANDRE. — Pekâlâ, ne zaman istersen. O yeni güfteler üstümde olsaydı birlikte okur, en güzelini seçerdik.

ÉRASTE. — Başka sefere.

LYSANDRE. — Allaha ısmarladık; Lulli'cigim [1] henüz bu bestemi görmedi, gidip onu bulayım. Musiki bahsinde pek anlaşırız, orkestraya göre notalarını yazmasını rica edeceğim. *(Teganni ederek gider.)*

ÉRASTE. — Yarabbi sen bilirsin! Her şeyin başı gibi göstermeye çalıştıkları şu mevki ve mertebe, her gün bizi bir sürü budalalara katlanmaya, hattâ çok kere onların terbiyesizliklerine kavuk sallıyacak kadar alçalmaya mecbur ediyor.

IV. SAHNE

LA MONTAGNE, ÉRASTE

LA MONTAGNE. — Efendim, Orphise yalnız kaldı, şu yandan geliyor.

ÉRASTE. — Ya! yüreğim çatlıyacak gibi vuruyor! Güzel vefasızı gene de seviyorum; halbuki mantıkla düşünecek olsam ondan nefret etmem icabederdi.

LA MONTAGNE. — Efendim, mantığınız ne yaptığını bilmiyor, bir sevgilinin insanın gönlü-

[1] O devrin meşhur bestecisi.

ne ne kadar tahakküm edebileceğinden haberi yok. Kızmak için yerinde sebepler de olsa, bir güzel, tek kelimeyle her şeyi yoluna koyar.

ÉRASTE. — Ne çare! Ne yalan söyliyeyim, daha şu görünüşü bile öfkemi hemen yatıştırıverdi.

V. SAHNE

ORPHISE, ÉRASTE, LA MONTAGNE.

ORPHISE. — Pek neşesiz görünüyorsunuz, Éraste, yoksa, yanınızda olduğum için mi keyfiniz kaçtı? Ne oldu? Neniz var? Beni görünce neye üzülüyorsunuz da böyle hep göğüs geçiriyorsunuz?

ÉRASTE. — Ah! zalim, gönlümün neden böyle dertli olduğunu bir de soruyor musunuz? Bana ettiğiniz fenalıktan habersiz görünmek de hainliğe delâlet etmez mi? O adamla öyle lâfa dalmıştınız ki, gözümün önünden...

ORPHISE, gülerek. — Ya! buna mı üzüldünüz?

ÉRASTE. — İnsafsız, üstelik bir de kederime hakaret edin. Hadi, hadi, nankör, ıstırabımla eğlenmek, sizi ne kadar sevdiğimi, size karşı za'fımın derecesini bildiğiniz halde bana böyle fena muamelede bulunmak, size hiç yakışmıyor.

ORPHISE. — Buna gülünmez de ne yapılır? Açıkça söylemeli ki böyle üzüntülere kapılmakla pek delilik ediyorsunuz. Bahsettiğiniz adam, ho-

şuma gitmek şöyle dursun, başımdan ustalıkla savdığım münasebetsizin biriydi. Hani o ahmak ve tatsız sırnaşıklar yok mu, birini bir dakika yalnız görmeye tahammül edemezler, tatlı diller dökerek el uzatır ve insanı çileden çıkarırlar, işte onlardan biri. Niyetimi gizlemek için geçip gidiyormuş gibi davrandım, ta arabama bininceye kadar yanımdan ayrılmadı. Böylece onu atlattım, sizi bulmak için öteki kapıdan geldim.

ÉRASTE. — Orphise, sözünüze inanayım mı, benden bir şey saklamıyor musunuz?

ORPHISE. — Sebepsiz şikâyetlerinizin yersizliğini ispat ettiğim halde bana bunları söylemenize şaşıyorum doğrusu. Kabahat bende, bu budalaca saflığımla...

ÉRASTE. — Aman! kızmayın, hışımlı güzel. Sizin hükmünüz altındayım, bana söylemek lûtfunda bulunacağınız her şeye körükürüne inanmak istiyorum. İsterseniz, bedbaht bir âşığı aldatınız: sonuna kadar size saygıda kusur etmiyeceğim. Aşkımla eğlenin, benden sevginizi esirgeyin; gözümün önünde bir başkasını tercih edin; evet, güzelliğinizin bana reva göreceği her zulme katlanacağım, ölsem de şikâyet etmiyeceğim.

ORPHISE. — Böyle duygular gönlünüze hâkim oldukça, ben de...

VI. SAHNE

ALCANDRE, ORPHISE, ÉRASTE, LA MONTACNE.

ALCANDRE. — Marki, bir dakika. Madam, huzurunuzda kendisiyle hususi görüşmeye cüret ettiğim için affınızı dilerim. Marki, senden böyle bir ricada bulunduğma müteessirim; fakat bir adam demin bana karşı kabalık etti, işi geri bırakmamak için, şimdi derhal gidip tarafımdan onu düelloya çağırmanı istiyorum. Bilirsin ki böyle bir vaziyette ben de sana aynı şekilde hizmet etmekten geri durmam.

ÉRASTE, bir müddet sustuktan sonra. — Burada kabadayılık taslamak istemem; ama saray mensubu olmadan önce askerlik etmişimdir. On dört sene orduda vazife gördüm, böyle bir vaziyette yüz akiyle çıkacağımdan şüphem yoktur, onun için yardımımı esirgersem bunu ödlekliğime vereceklerinden hiç korkmuyorum. Düello insanları kanun karşısında fena mevkie düşürür, bizim kıralımız da bir hükümdar taslağı değildir. Devletin en yüksek şahsiyetlerini kendisine itaat ettirmesini bilir. Ve mevkiine lâyık bir hakan gibi hareket eder. Ona hizmet etmek icabedince bunu yapacak kadar yürekliyimdir; ama hoşuna gitmiyecek bir şey yapmaya gelince cesaretimden eser kalmaz. Onun bu emri benim için şaşmaz bir düsturdur: ona itaatsizlik etmek için bir başkasını bul. Vikont, sana tam bir samimiyetle

söylüyorum, başka her hususta emrine amadeyim. Güle güle. Cehennemin dibine gitsin bu münasebetsizler! Ne oldu benim güzel sevgilim?

LA MONTAGNE. — Bilmem?

ERASTE. — Güzelimin nereye gittiğini anlamak için git onu her tarafta ara, ben burada bekliyorum.

İLK PERDENİN BALESİ

Mail oyunu oynıyan bir grup, savulun diye haykırarak onu çekilmeye mecbur eder, onlar geçtikten sonra geri dönmek isterken — *(ikinci giriş)* — meraklı insanlar gelerek onun kim olduğunu anlamak için etrafında dönerler ve kendisini tekrar bir an için çekilmek zorunda bırakırlar.

İKİNCİ PERDE

I. SAHNE

ÉRASTE

ÉRASTE. — Bizim sırnaşıklar nihayet defoldular mı? Her yandan amma da yağıyorlar buraya ha! Nereye kaçsam hep karşımdalar. Çilem yetmiyormuş gibi sevgilimi de bir türlü bulamıyorum. Gök gürültüsiyle yağmur çabucak geçti ve kibar insanları buradan kaçırmadı. Ne olurdu, Tanrım cömert inayetini buralardan da esirgemeseydi de rahatımızı bozan bütün insanları kaçırsaydı. Güneş epey alçaldı. Uşağımın hâlâ görünmeyişine şaşıyorum.

II. SAHNE

ALCIPE, ÉRASTE

ALCIPE. — Merhaba!

ÉRASTE, kendi kendine. — Aman gene mi bir münasebetsize çattık?

ALCIPE. — Marki, başıma gelenleri bilsen! Dün piket oyununda Saint-Bovain'e yenilmiyeyim mi? Pek şaştım doğrusu, ona hem eli, hem de on beş sayı avans verebilirdim. Dünden beri

bu uğursuzluğu düşündükçe çileden çıkıyorum, insanın oynadığına, oynıyacağına lânet edeceği geliyor. Şehir meydanına asılmaya lâyık bir talihsizlik. Bana iki sayı lâzım, ona altmış: kâğıt veriyorum, altı kâğıt alıyor, sonra elini değiştiriyor. Vaziyetim sağlam olduğu için ben değiştirmeye hacet görmüyorum. Elimde sinek beyi var, felâkete bak, bir de kupa beyi, papazı, oğlanı, sekizlisi ve onlusu; üstelik sayı almak için de karo kıziyle papazı, maça onlusiyle kızı. Elimdeki beş sinek kâğıdının üstüne bir de sinek kızı geliyor, böylece elim *kent major* oluyor. Fakat bizimki as'la birlikte masaya küçük karolardan altı on altı koymaz mı! Ben karonun kıziyle papazını atmıştım, fakat altmış sayı istediği için telâş etmedim, iki sayıyı nasıl olsa alırım, diyordum. Yedi karosiyle birlikte dört maçası vardı, sonuncusunu oynayınca elimdeki iki beyden hangisini saklıyayım diye tereddüde düştüm. Haklı olarak kupa beyini attım, halbuki o dört sineği de atmış. Bir kupa altılısı yüzünden *kapot* oldum. Öfkemden ağzımı bıçak açmıyordu. Hay lânet olası! söylesene Allah aşkına, hiç böyle uğursuzluk olur mu? İnsan, göziyle görmedikçe böyle bir şeye inanabilir mi?

ERASTE. — Talihin en garip cilveleri oyunda görülür.

ALCIPE. — Öyle vallahi! bak gözünle gör de söyle, sebepsiz yere mi bu kadar hırslanıyorum? İşte kâğıtlarımız, mahsus üstümde taşıyorum. Bak, bu, sana söylediğim gibi benim elim, şu da...

ÉRASTE. — Sözlerinden hepsini anladım, köpürmekte haklısın; fakat bir işim var, senden ayrılmak mecburiyetindeyim: Allaha ısmarladık; geçmiş olsun, aldırma.

ALCIPE. — Aldırmıyayım mı? Bunu ömrüm oldukça unutmıyacağım; yıldırımla vurulmuşa döndüm. Cihan âleme göstermek istiyorum. *(Gider, ve tam dışarı çıkacağı sırada düşünerek söylenir)* Kupa altılısı! iki sayı!

ÉRASTE. — Ne yere düşmüşüz ya? İnsan ne yana dönse karşısına zır deliler çıkıyor. *(La Montagne'ı görerek)* Ah! Sabrımı tükettin!

III. SAHNE

LA MONTAGNE, ÉRASTE

LA MONTAGNE. — Efendim, elimden geldiği kadar acele ettim.

ÉRASTE. — Bari bir şey öğrenebildin mi?

LA MONTAGNE. — Tabii; sevgiliniz size bir haber gönderdi, ona söylemeyi unutma diye sıkı sıkı tembih etti.

ÉRASTE. — Ne dedi? Bak kalbim çarpıyor. Söyle.

LA MONTAGNE. — Ne olduğunu öğrenmek istiyor musunuz?

ÉRASTE. — Evet, çabuk söyle.

LA MONTAGNE. — Lûtfen biraz bekleyin efendim. Koşmaktan nefesim kesildi.

ÉRASTE. — Bana işkence etmekten zevk mi duyuyorsun yahu?

LA MONTAGNE. — Mademki o güzel kızın ne dediğini hemen öğrenmek istiyorsunuz, haberiniz olsun ki... Vallahi, öğünmek gibi olmasın ama, o bayanı bulmak için neler çektiğimi bir ben bilirim. Şayet...

ÉRASTE. — Hay çenen tutulsun herif!

LA MONTAGNE. — Yo! insan hiçbir zaman itidalden ayrılmamalı. Seneca der ki...

ÉRASTE. — Seneca, benim derdime deva bulamaz, onun saçmalariyle uğraşmaya vaktim yok. Kız ne dedi, onu söyle.

LA MONTAGNE. — Mademki öğrenmek istiyorsunuz, Orpise'iniz... Saçınızda bir böcek var.

ÉRASTE. — Olsun.

LA MONTAGNE. — O güzel bayan dedi ki, ona söyle...

ÉRASTE. — Ne!

LA MONTAGNE. — Tahmin edin bakalım.

ÉRASTE. — Şakanın sırası değil, anlıyor musun?

LA MONTAGNE. — Burada beklemenizi söyledi, saray mensuplarının hizmetinde bulunan birtakım münasebetsiz taşralı kadınlardan ayrılır ayrılmaz çok geçmeden muhakkak burada olacakmış.

ÉRASTE. — Pekâlâ, dediği yerde bekliyelim; fakat mademki biraz vaktimiz var, bırak da rahat

rahat düşüneyim: onun hoşuna giden bir beste üzerine bir iki beyit düzmek istiyorum.

(Düşünceli düşünceli dolaşır.)

IV. SAHNE

ORANTE, CLIMÈNE, ÉRASTE

ORANTE. — Herkes benim fikrimi doğru bulacak.

CLIMÈNE. — Dediğinizden şaşmamak suretiyle mi üstesinden geleceğinizi sanıyorsunuz?

ORANTE. — Fikrimin sizinkilerden daha sağlam delillere dayandığı kanaatindeyim.

CLIMÈNE. — İkimizi de dinledikten sonra başka birinin hüküm vermesini isterdim.

ORANTE. — Şurada birini gürüyorum, cahil değildir. İhtilâfa düştüğümüz mesele hakkında hüküm verebilir. Marki, bir saniye müsaade buyurur musunuz? Aramızdaki ihtilâfta hakem olmayı kabul etmenizi rica edeceğiz. En mükemmel âşıklar nasıl olmalıdır meselesinde aramızda anlaşamadık da.

ÉRASTE. — Bu halli güç meseledir, daha becerikli bir hakem seçmelisiniz.

ORANTE. — Yok, yok, bu ağızları bırakın: zekânızı herkes öğüyor, sizi tanırız, haklı olarak öğüldüğünüzü...

ÉRASTE. — Aman; inayet buyurun...

ORANTE. — Sözün kısası, bize hakem olacaksınız, yalnız iki dakikanızı alacağız.

CLIMÈNE.— Aleyhinizde hüküm verecek zata ricada bulunuyorsunuz: tahminimde yanılmıyorsam Mösyö benim düşüncemi haklı bulacak.

ÉRASTE, kendi kendine. — Ah şu kör olası uşağıma bir şey icadettirebilseydim de beni buradan kurtarsaydı.

ORANTE. — Kendi hesabıma, zekâsına itimadım tam olduğu için aleyhimde hüküm vermesinden hiç korkum yok. (*Éraste'a*) Hasılı aramızda çıkan o büyük ihtilâfın mevzuu şu: bir âşık kıskanç olmalı mı, olmamalı mı?

CLIMÈNE.— Yahut da, hem sizin fikrinizi, hem de benim düşündüğümü daha iyi anlatabilmek için şöyle demeli: kıskanç âşık mı daha hoşa gider, kıskanç olmıyan mı?

ORANTE. — Ben, muhakkak ki birincisinin lehindeyim.

CLIMÈNE.— Ben de ikincisinden yana çıkıyorum.

ORANTE. — Bana öyle geliyor ki gönlümüz reyini, sevgilisine karşı daha saygılı davranan âşığa vermelidir.

CLIMÈNE.— Ben de diyorum ki reyimizi açıklamak lâzım gelirse, daha çok sevgi göstereni tercih etmeliyiz.

ORANTE. — Öyle ama bir gönüldeki sevdayı kıskançlıktan ziyade saygı belli eder.

CLIMÈNE.— Ben de şu kanaatteyim ki bizimle alâkalanan bir kimse ne kadar çok kıskanırsa o kadar seviyor demektir.

ORANTE. — Aman! âşık diye o sevgilleri kine benziyen kimselerden hiç bahsetmeyin bana, öyleleri saygı ve sevgi namına karşılarındakinin her an rahatını kaçıran şeyler yapmaktan geri durmazlar, ruhları daima kara kara duygular içinde bunalır, en küçük hareketlerimizi büyük bir suç gibi görür, gaflet içinde olduklarından mâsum insanları, işkenceye sokarlar, bir bakışta her şeyi anladıklarını sanırlar; bizi biraz kederli gibi görseler hemen kendilerinden hoşlanmadığımızdan şikâyet ederler, gözlerimizde biraz neşe parıldıyacak olsa, rakîpleri yüzünden olduğuna hükmederler; ateşli sevdalarından aldıkları hakla sade kavga etmek için ağızlarını açarlar, kimsenin bize yaklaşmasına tahammül edemiyecek kadar küstahlıkta ileri gider, kalblerini kazanmış olana hep zulmederler. Ben sıra saygı bilen âşıklar isterim, onların uysal ve itaatli halleri gönüllerinde hüküm sürdüğümüzü daha iyi belli eder.

CLIMÈNE.— Aman! gerçek âşık diye bize karşı hiçbir coşkunluk göstermiyen kimselerden bahsetmeyin bana; o kayıtsız âşıkların gönülleri rahattır, hiçbir şeyin değişmiyeceğini sanırlar, bizi kaybedeceklerini akıllarına bile getirmiyerek yan gelip sevgilerini uyuturlar; rakîpleriyle iyi geçinir ve onların gayretlerine meydanı boş bırakırlar. Bu kadar vurdumduymaz bir sevgiye fena halde içerlerim: kıskanmıyan âşık ateşsiz seviyor demektir; halbuki bence bir âşığın, bana aşkını ispat etmesi için ruhu bitmez tükenmez şüpheler

içinde kıvranmalı, sevdiği kimseye ne kadar bağlı olduğunu buluttan nem kaparak parlamalariyle göstermeli. O zaman onun duyduğu endişeler gönlümüzü sevinçle doldurur, arasıra bu yüzden fena muamelelerde bulunsa da sonra dizlerimize kapanıp gösterdiği taşkınlıktan dolayı özür dileyişini görmek, hoşumuza gitmiyecek bir şey yaptığı için göz yaşları döktüğüne, çırpındığına şahit olmak bütün öfkemizi dindirecek bir zevktir.

ORANTE. — Hoşunuza gitmek için bir erkeğin pek azılı olması lâzımsa, sizi kimlerin tatmin edeceğini bilirim, Pariste öyle adamlar tanırım ki, herkesin gözü önünde dayak atacak kadar severler.

CLIMÈNE.— Sizin de hoşunuza gitmek için hiç kıskanmamak şartsa tam size göre erkekler bilirim; sevgi bahsinde öyle uysaldırlar ki sizi kırk kişinin kucağında görseler gene ses çıkarmazlar.

ORANTE. — Artık hükmünüzü verin, hangi türlü erkeğin aşkı daha iyi olduğunu söyleyin.

ÉRASTE. — Mademki hüküm vermedikçe kurtulmanın yolu yok, her ikinizi de memnun etmek isterim, hoşunuza giden âşığı kötülememek için diyeceğim ki kıskanç olan daha çok sever, öteki de daha candan sever.

CLIMÈNE.— Pek zekice bir hüküm, ama...

ÉRASTE. — Yeter, bunu söylemekle istediğinizi yerine getirdim, müsaadenizi rica ederim.

V. SAHNE

ORPHISE, ÉRASTE

ÉRASTE. — Ne kadar geciktiniz, efendim! Öyle çok...

ORPHISE. — Yok, yok, bu kadar tatlı bir sohbetten ayrılmayın. Geç geldiğimi söylemeniz abes, bana muhtacolmamanın yolunu pekâlâ biliyorsunuz.

ÉRASTE. — Hiç sebepsiz yere çıkışıyorsunuz, başkalarının bana çektirdiği azabın hesabını da benden mi soracaksınız? Ah! inayet buyrun, gitmeyin...

ORPHISE. — Bırakın beni, rica ederim, arkadaşlarınızın yanına gidin. (*Çıkar.*)

ÉRASTE. — Hey Yarabbi! Erkek kadın dünyada ne kadar münasebetsiz varsa hepsi de beni saadetimden mahrum etmek için el birliği mi ettiler? Ama, darılmasına bakmadan peşinden gidelim de bir kabahatimiz olmadığını kendisine anlatalım.

VI. SAHNE

DORANTE, ÉRASTE

DORANTE. — Ah! Marki, şu dünya münasebetsizlerle dolu, her gün gelir eğlencelerimizin tadını kaçırırlar! Hırsımdan çatlıyacağım, ne güzel bir av partisi yapıyorduk, ahmağın biri tuttu... ama dur sana bunu anlatayım.

ERASTE. — Burada birini arıyorum, duracak vaktim yok.

DORANTE, onu tutarak. — Zararı yok! Sana yürürken de anlatırım. Geyik avına çıkmak için dün hayli uygun bir grup teşkil etmiştik. Gidip mahsus yerinde, yani senin anlıyacağın, ormanların içinde geceledik. Bu idman en büyük zevkımdir, işi iyi idare etmek maksadiyle ormana bizzat gitmek istemiştim, bütün gayretlerimizi bir geyik üzerinde toplamaya karar verdik, herkes on boynuzlu diyordu ama bana kalırsa henüz ikinci boynuzunu çıkaran bir geyikti. Av köpeklerini gereken yerlere ayırmıştık, bir iki taze yumurta ile acele karnımızı doyuruyorduk, birden, cânım kısrak dediği damızlık kısrağına kurulmuş, ince uzun kılıciyle yontulmamış bir köylü çıkageldi, bizi kaba diliyle selâmladığı yetmiyormuş gibi kendisi kadar ahmak bir alık oğlanı da bize takdim etti. Avcılıkta pek usta olduğunu söyliyerek bizimle birlikte sürek avına katılmak müsaadesini istedi. Bir av partisinde yerli yersiz borusunu öttüren adamları Allah aklı başında insanlardan uzak etsin; peşlerine on tane uyuz köpek takıldı mı, «zağar sürüm» derler de, kibar avcılarmış gibi böbürlenirler. Adamın isteği kabul ve meziyetleri takdir edildikten sonra ormanda dal keserek yol açmaya giriştik, beş on adım ilerde, geyik göründü. Tut! Evvelâ köpekleri üstüne saldırdık. Borumu var kuvvetimle öttürdüm. Bizim geyik ormandan çıktı, uzunca bir ovayı geçmeğe koyuldu, köpeklerim de hay-

di peşinden, hepsi o kadar idmanlı idi ki üstlerine bir palto atılsa hepsini örterdi. Geyik tekrar ormana doğru geliyordu. O zaman eski sürüyü üstüne saldırdık; ben de hemen al atıma atladım. Gördün müydü o atı?

ERASTE. — Görmedim galiba.

DORANTE. — Nasıl! güzel mi güzel, cins mi cins bir at. Geçenlerde saray cambazı Gaveau'dan almıştım, bana çok hürmeti vardır, beni aldatmıyacağını tahmin edersin: bu hayvan işime yarıyor, ömründe bundan yaman, bundan iyi bir at satmamıştır. Alnında beyaz yıldıziyle küçük bir baş; ince ve dik, kuğu gibi bir boyun; bir tavşan gibi omuzsuz; bukağıları yok gibi bir şey, çevikliği üstünden akar, hele ayakları! hele ayakları! Sırtını görme. Doğrusu ancak ben onu terbiye edebildim, usta binici geçinir ama Gaveau'nun Petit-Jean'ı ona titriyerek biniyordu. Bir sağrısı var ki eşi emsali bulunmaz. Ya butlarına ne demeli! Hasılı bir harika. İnan vallahi, kırala mahsus bir atla değişmek için üste yüz altın verecek oldular da gene vermedim. Ha, ne diyordum, ata bindim, geyiğin yolunu kesmeğe giden köpeklerin ovada süzülüşünü seyrederken keyfime diyecek yoktu; atımı sürdüm, kendimi tenha bir köşede bir inin önünde buldum, önümde köpekler, yanımda da Drécar'dan başka kimse yoktu. Bizim geyiği orada tam bir saat kovaladık, köpeklerimi kışkırttım, olanca gayretimi sarf ettim; hiçbir avcı bu kadar sevinmemiştir. Hayvanın peşinde bir ben vardım,

işler yolundaydı, tam o aralık bizim geyiğin yanında küçük bir geyik peyda oldu: köpeklerimin bir kısmı ötekilerden ayrıldı, geyiği korka korka kovaladıklarını, Finaut'nun da kararsız bir halde durduğunu görüdüm. Birden yolunu değiştirdi, müthiş sevindim; ben de boru öttürerek haykırdım: «Finaut'ya! Finaut'ya!» Bir köstebek yuvası üstünde hayvanın izini buldum, hemen boru öttürdüm. Birkaç köpek bana geliyordu, tam o aralık, Marki, aksi gibi küçük geyik bizim köylünün önünden geçmez mi! Şaşkın herif var kuvvetiyle borusunu öttürüp «Tut! Tut! Tut!» diye bağırmaya başladı. Köpeklerimin hepsi beni bırakıp o serseme gittiler; atı sürdüm. Yolda birkaç köpek gördüm; fakat yere bir göz atar atmaz köpeklerin yanlış iz üstünde olduklarını anlıyarak fena halde canım sıkıldı, herife bu izlerin benim geyiğe ait olmadığını anlatmağa çalıştım ama, o cahil avcı kafasiyle ille de odur diye ayak diredi ve bu münakaşa ile köpeklerin uzaklaşmasına sebeboldu: tepem attı, herife lânet ederek atımı sürdüm, kolum kadar kalın dalları eğerek, yukardan vurdum, aşağıdan vurdum, köpekleri önceki yola getirdim, hemen görmüş gibi geyiği kovalamaya başladılar, çok sevindim: hayvanı gene sürüp çıkarmıştılar; ama hiç bu felâket akla gelir miydi? Marki'ciğim, doğrusu hâlâ aklım almıyor, tekrar meydana çıkan geyik gitti de bizim herifin önünden geçti, o da bir iş yapıyorum sanarak yanında getirdiği bir eyer tabancasiyle geyiği alnının ortasından vurdu ve

bana uzaktan haykırdı: «Hayvanı yere serdim!» Hiç olur şey mi bu, tabancayla? geyik tabancayla vurulur mu! Ben oraya varınca bu hareketi o kadar yolsuz buldum ki o cahil budalaya bir kelime söylemeden hırsımdan atımı mahmuzladığım gibi doludizgin eve döndüm.

ERASTE. — Pek iyi etmişsin, gösterdiğin temkine bayıldım; münasebetsiz insanlardan işte böyle ayrılmalı. Allaha ısmarladık.

DORANTE. — Ne zaman istersen, köylü avcılardan korkumuz olmıyacak bir yere gideriz.

ERASTE, yalnız. — Çok güzel. Korkarım bu gidişle sabrım tükenecek, hemen koşup özür diliyelim.

İKİNCİ PERDENİN BALESİ

İlk giriş. — Top oynıyan [1] bir grup aralarında ihtilâf çıkmasına sebebolan bir vuruşu ölçmek isterken onu durdururlar. Güçlükle ellerinden kurtulur, onlar da bu oyuna has olan hareketlerle dans ederler.

İkinci giriş. — Sapanla taş atan çocuklar onların dansı yarıda bırakır, sonra kovalanırlar. — *(üçüncü giriş)* — Bu sefer de nalıncı kadın ve erkekler, babaları vesaire onlara mâni olurlar, bunlar da dışarı koğulurlar. — *(Dördüncü giriş)* — Bir bahçıvan sahneye girerek tek başına dans eder, sonra çekilince üçüncü perde başlar.

[1] Ağır ve küçük bir topu bir hedefe doğru yuvarlıyarak oynanan bir oyun.

ÜÇÜNCÜ PERDE

I. SAHNE

ÉRASTE, LA MONTAGNE

ÉRASTE. — Gerçi gayretlerim iyi netice verdi: o güzel sevgilim yatıştı; ama bir yandan endişe içindeyim, talih gene aşkıma yüz çevirdi. Evet, vasisi Damis, rasladığım münasebetsiz insanların bu en belâlısı gene en tatlı emelime karşı koyuyor. Sevimli yeğeninin beni görmesini menetti, yarın onu başka bir kocaya vermek istiyor. Ama Orphise, vasisinden saklamakla beraber bu akşam gönlümü şad etmek tenezzülünde bulunacak, o güzel kızı bu gece beni gizlice eve almaya razı ettim. Aşk en çok böyle gizli lûtuflardan hoşlanır: bir engelle mücadele etmek ona zevk verir, ve yasak edilince, yâriyle en kısa buluşma insana dünyanın en büyük nimeti gibi gelir. Onunla buluşmaya gidiyorum: aşağı yukarı vakit geldi; geç kalmadansa erken gitmek evlâdır.

LA MONTAGNE. — Ben de geleyim mi?

ÉRASTE. — Hayır, senin yüzünden beni tanırlar diye korkarım.

LA MONTAGNE. — Ama...

ÉRASTE. — İstemiyorum.

LA MONTAGNE. — Sözünüzden dışarı çıkamam; ama hiç değilse, uzaktan...

ÉRASTE. — Sen susacak mısın bakayım? Her dakika uşak değil baş belâsı olmaktan vazgeçmiyecek misin!

II. SAHNE

CARITIDÈS, ÉRASTE

CARITIDÈS.— Efendim, gerçi sizinle teşerrüf için zaman münasip değil, sabah olsaydı daha uygun düşerdi, ama size raslamak kolay olmuyor, çünkü ya uyursunuz, ya sokağa çıkmış olursunuz; günahı uşaklarınızın boynuna, öyle diyorlar, onun için vakitli vakitsiz demedim, yanınıza geldim. Gene büyük talihim varmış doğrusu, iki dakika geç kalsaydım sizi bulamıyacaktım.

ÉRASTE. — Bir emriniz mi vardı, efendim?

CARITIDÈS.— Size karşı borcumu ödüyorum, efendim, ziyaretimin sebebi, cüretimi af buyurun, eğer...

ÉRASTE. — Bırakın bu teşrifatı, ne diyecekseniz söyleyin,

CARITIDÈS.— Herkesin teslim ettiği mevkiiniz, zekânız, ulüvvü cenabınız...

ÉRASTE. — Evet, çok koltuklarlar, bilirim, geçelim bunları..

CARITIDÈS.— Efendim, insanın yüksek zatlara bizzat başvurması hayli müşkil iş, böyle

şahsiyetlere insanı takdim edip lehinde birkaç söz söyliyecek kimseler bulmak, onların salâhiyetli ağziyle meziyetlerimizi ortaya dökmek icabeder; tahsil terbiye görmüş kimselerin size hakkımda tezkiyede bulunmalarını arzu ederim.

ÉRASTE.— Hakkınızda bir fikir edindim, efendim, sadece şu kendinizi takdim edişiniz bile bunun için kâfidir.

CARITIDÈS.— Evet, meziyetlerinize meftun bir âlimim bendeniz, ama isimlerinin sonuna bir *us* konduran âlimlerden değil: Lâtince bir isimden daha bayağı ne olabilir? Yunancaya benziyen isimler daha kibar görünür. Ben de *es* le biten bir ismim olması için kendime Caritidès adını taktım.

ÉRASTE.— Mösyö Caritidès, pekâlâ. Ne diyecektiniz?

CARITIDÈS.— Size bir istida okumak istiyorum, mevki ve payeniz müsait olduğu için, bu istidayı kırala takdim etmenizi istirhama cüret ediyorum.

ÉRASTE.— Aman efendim, kendiniz takdim edebilirsiniz.

CARITIDÈS.— Gerçi kıral herkese bu lûtufkâr müsaadeyi bahşetmiştir, ama o âlicenaplığı suiistimal ederek o kadar mânasız istidalar veriyorlar ki iyileri de arada kaynayıp gidiyor; tek ümidim, istidanın hükümdarın yalnız bulunduğu bir zamanda kendisine verilmesindedir.

ÉRASTE.— İyi am, bunu siz de yapabilir, istediğiniz zamanı intihabedebilirsiniz.

CARITIDÈS.— Ah! efendim, saray hademeleri müthiş adamlardır, âlimleri alaya alırlar. Muhafızlar salonundan ileri geçemem. Uğranılan fena muameleler beni saraydan ebediyen uzaklaştırdı ama sizin lûtfedip kıralımızın nezdinde bana delâlet buyuracağınız ümidine kapıldım. Evet, nüfuz ve itibarınız sayesinde derhal...

ÉRASTE. — Pekâlâ, verin onu bana, takdim ederim.

CARITIDÈS.— İşte; ama bari bir dinleyin.

ÉRASTE. — Hayır...

CARITIDÈS.— Sadece malûmatınız olsun diye, istirham ederim.

KIRALA(1)

«Haşmetlim,

«Pek naçiz, pek itaatli, pek sadık ve pek âlim tebaanız, milliyetçe Fransız, meslekçe Yunanlı Caritidès bendeleri, güzel Paris şehrinizin hanelerine, meyhanelerine, dükkânlarına, lûbiyat yerlerine ve diğer mahallere tâlik olunan levhalarda azîm sehivler irtikâbolunduğunu ve o yazıları tertibeden birtakım cühelânın müthiş, mühlik ve menfur imlâ hatalariyle mâna ve mantığı altüst edip beyan, iz'an, suhan ve bürhan kaidelerini ayaklar altına alarak elâleme ve bilhassa bu yazıları dikkatle murakabe eden Cermen akvamına karşı haysiyeti pâmal olup şikâyette bulunan Fransız milletini ve erbabı irfanı

[1] Manzum olan eserde bu dilekçe mensurdur.

teessüre gark ettiklerini müşahede ve mülâhaza ederek...»

ÉRASTE. — Bu istida çok. uzun, can sıkabilir...

CARTIDIÈS. — Ah efendim, bir kelimesi bile çıkarılamaz.

(*Devam eder.*)

«Zatı şahanelerinden, devletinin nef'i ve mülkünün şanı için mezkûr yazıların tashih, temyiz ve ıslahı zımnında bir umumi müfettişlik ihdas olunarak bu vazifeye sahibi istidanın, gerek ilmü irfanının sonsuzluğuna, gerekse devlete ve zatı şahanelerinin isimlerinin Lâtin, Yunan, İbrani, Süryani, Keldani ve Arap harfleriyle tuğralarını yapmak suretiyle kendilerine sebkat eden eşsiz himmetlerine mükâfaten bendelerine bahş ve ihsan buyrulmasını âcizane istirham ve istida eyliyerek...»

ÉRASTE, sözünü keser.—Çok güzel, hemen verin ve çekilin: hiç merak etmeyin, kıralın eline değecektir, bu iş olmuş bitmiş demektir.

CARITIDÈS.— Ah! efendim, istidamı göstermek kâfi gelir. Kıral bunu görecek olursa arzuma nail olacağımdan eminim: her hususta adaleti sonsuz olduğu için dileğimi katiyen reddetmez. Hem, şöhretinizi göklere çıkarayım ister misiniz, bana adınızı, sanınızı, yazıp verin: size hem baştan, hem sondan okunan bir akrostiş yazayım ki herkesin parmağı ağzında kalsın.

ÉRASTE.— Yarın size gönderirim, mösyö Caritidès. (*Kendi kendine*) Vallahi, bu

çeşit âlimler halis birer eşek oluyorlar. Başka bir zaman olsaydı, ahmaklığına hayli gülerdim.

III. SAHNE

ORMİN, ÉRASTE

ORMIN.— Buraya pek mühim bir iş dolayısiyle geliyorum ama gene de yanınıza yaklaşmak için adamın çekilmesini bekledim.

ÉRASTE.— İyi etmişsiniz, ama acele edin, işim var, gideceğim.

ORMIN.— Yanınızdan ayrılan adamın bu ziyaretiyle çok canınızı sıkmış olduğunu tahmin ediyorum. Münasebetsiz, bunak bir ihtiyardır, elinden kurtulmak için daima hazır bir bahanem vardır. Mail'de, Luxembourg veya Tuileries sarayında saçma tasavvurlariyle herkesi usandırır; sizin gibi zatlar bir işe yaramıyan böyle âlimlerden uzak durmalıdırlar. Ben kendi hesabıma canınızı sıkmıyacağıma eminim, çünkü sizi ihya etmeye geliyorum.

ÉRASTE, kendi kendine.— Al sana bir şarlatan, cebinde meteliği olmadığı halde elâleme servetler dağıtmaya kalkışanlardan biri. (*Yüksek sesle*) Tek başına dünyanın bütün hükümdarlarını zengin edebilecek felsefe taşını mı buldunuz yoksa?

ORMIN. — Lâtife ediyorsunuz, efendim! Beni böyle delice hayallere kapılmaktan Allah esirgesin! Ben boş hayallerle uğraşmıyorum, va-

sıtanızla kırala arz etmek istediğim müspet düşüncelerimi size getirdim, işte mühürlü olarak yanımda. Nazırların kafalarını şişirdikleri o ahmakça tasavvurlardan, o boş hulyalardan değil! Yirmi otuz milyondan bahseden o biçare iddialardan değil! Her sene kırala en aşağı hesapla temiz para dört yüz milyonluk gelir temin edecek bir tasavvur, hem kolaylıkla; ne tehlikesi var, ne zararı, hiçbir suretle halka yük olmıyacak. Hasılı tasavvur olunamıyacak kadar büyük bir kazanç getirecek bir fikir, daha duyar duymaz ne derece mümkün olduğu göze çarpacak, evet, elverir ki siz delâlet buyrun.

ÉRASTE. — Pekâlâ, sonra konuşuruz, acele işim var.

ORMIN. — Kimseye bir şey söylemiyeceğinizi vadetseniz bu mühim fikri size açardım.

ÉRASTE. — Yok, yok, sırrınızı öğrenmek istemiyorum.

ORMIN. — Ffendim, sırrımı kimseye açmıyacağınıza eminim, size itimadım var, iki kelimeyle size açayım. Yalnız, etrafta işitecek biri olmasın da... Bulduğum bu harikulâde fikir şu...

ÉRASTE. — Biraz uzak dursanız isabet edersiniz, efendim.

ORMIN. — Söylemeye hacet yok, deniz limanlarından kıralın her sene ne kadar gelir temin ettiğini görüyorsunuz. Kimsenin aklına gelmiyen fikrim şu ki Fransanın bütün sahillerini mükemmel limanlar haline getirmeli, bu da güç bir iş değil. O zaman gelir öyle yükselir ki, hem...

ÉRASTE. — Güzel fikir, kıralın pek hoşuna gidecek. Allaha ısmarladık; gene görüşürüz.

ORMIN.— Hiç değilse fikrimi bir defa işittirebilmek için müzaheretinizi benden esirgemeyin.

ÉRASTE. — Evet, evet.

ORMIN.— Ne olur, bana iki pistol ödünç verseniz, bu fikrimin temin edeceği kazançtan alırdınız, efendim...

ÉRASTE, yalnız.— Evet, memnuniyetle. Keşke bütün münasebetsizleri bu kadar ucuza başımdan savabilsem! Hepsi de karşıma çıkmanın tam zamanını bulmuşlar! Zannederim ki artık gidebilirim, ne o, beni yolumdan alıkoyacak biri mi gene?

IV. SAHNE

FILINTE, ÉRASTE

FILINTE. — Marki, garip bir şey işittim.

ÉRASTE. — Neymiş?

FILINTE. — Biraz evvel biri seninle kavga etmiş.

ÉRASTE. — Benimle mi?

FILINTE. — Saklamak neye yarar? Yerinden haber aldım, seni düelloya davet etmişler, dostun sıfatiyle, ne olursa olsun, herkese karşı emrine âmade olduğumu bildirmeye geldim.

ÉRASTE. — Pek minnettarım; ama inan ki böyle bir şeyin...,

FILINTE. — İtiraf etmiyeceksin ama uşaksız sokağa çıkmışsın: ister şehirde kal, ister şehir dışına çık, nereye gitsen yanından ayrılmıyacağım.

ÉRASTE, kendi kendine. — Ay! üstüme fenalık geliyor.

FILINTE. — Benden saklamakta mâna ne?

ÉRASTE. — Marki, inan olsun, seninle alay etmişler.

FILINTE. — Israrın nafile.

ÉRASTE. — Allah canımı alsın eğer kimseyle...

FILINTE. — İnanacağım mı sanıyorsun?

ÉRASTE. — Canım, sana söylüyorum işte, yalan değil vallahi, kimseyle..

FILINTE. — Beni bu kadar sâf ve budala mı sanırsın?

ÉRASTE. — Ne olursun, lûtfet...

FILINTE. — Hayır.

ÉRASTE. — Bırak beni, çok rica ederim.

FILINTE. — Katiyen olmaz, Marki!

ÉRASTE. — Bu gece bir yerde bir çapkınlık...

FILINTE. — Şuradan şuraya ayrılmam: nereye gidersen git, peşindeyim.

ÉRASTE. — Pekâlâ! mademki ille kavga etmiş olmamı istiyorsun, seni memnun etmek için buna da razıyım. Beni çileden çıkaran, iyilikle elinden kurtulamadığım seninle kavga edeceğim.

FILINTE. — Bir dostun iyiliğine böyle mi mukabele edilir? Ne yapalım, mademki hizmetimiz makbule geçmedi, Allaha ısmarladık, ne halin varsa gör.

ÉRASTE. — Benden uzaklaşırsanız dostum olursunuz. Hey, ne talihsiz başım varmış! Beni geç bıraktılar.

V. SAHNE

DAMIS, L'ÉPINE, ÉRASTE, LA RIVIÈRE

DAMIS, kendi kendine. — Vay! Alçak herif beni hiçe sayıyor, gene kızın peşinde! Ama ben ona mâni olmasını bilirim.

ÉRASTE, kendi kendine. — Orphise'in kapısında biri var, aman! Kızın rızasına rağmen gene bir engel mi çıktı yoksa!

DAMIS, L'Épine'e. — Evet, yeğenimin, tembihlerime kulak asmıyarak bu gece evinde Éraste'la başbaşa kalmak istediğini öğrendim.

LA RIVIÈRE, arkadaşlarına. — Vay, bu herifler bizim beyden bahsediyorlar. Hiç belli etmeden usulca yaklaşalım bakalım.

DAMIS. — Fakat herif maksadına ermeden alçağı bıçaklayıp yere sermeli. Git, dediğim adamları getir, gösterdiğim yerlere onları pusuya yatır, Éraste'ı, görür görmez, sevdasiyle bir paralık ettiği namusumu temizlesinler, onu buraya çeken buluşmayı boşa çıkarıp günahkâr sevdasını kanı içinde boğsunlar.

LA RIVIÈRE, arkadaşlariyle beraber ona hücum ederek. — Senin hırsına onu kurban etmeden sen cezanı gör bakalım, zalim herif.

ÉRASTE, kılıcını çekerek. — Canıma kıymak istedi ama, sevgilimin amcasına yardım etmek benim için namus borcudur. (*Damis*'ye) Emrinize âmadeyim, efendim.

DAMIS, ötekilerin kaçmasından sonra. — Aman Yarabbi! beni muhakkak bir ölümden kurtaran bu eşsiz yardımı kime borçluymuşum meğer!

ÉRASTE. — Size hizmet etmekle vazifemi yapmış oldum.

DAMIS. — Hey Allahım! kulaklarıma inanayım mı? Éraste'mı beni kurtaran?

ÉRASTE. —Evet, evet, efendim, benim, kılıcım sayesinde sizi kurtardığıma ne kadar memnunsam, kininize hedef olduğuma da o kadar müteessirim.

DAMIS. — Ne! öldürtmeye karar verdiğim adam beni kurtarmak için kılıcını kullandı demek! Ah! buna dayanılır mı, artık bir diyeceğim olamaz, sevdanız yüzünden bu gece nasıl bir işe kalkışmış olursanız olun, bu kadar yüksek bir âlicenaplık karşısında düşmanlığa yer yoktur. Bu hatayı işlediğim için yerin dibine geçiyorum, kalkıştığım çılgınca hareketi çirkin buluyorum; nefretimle size uzun zaman haksızlıkta bulundum, bu kusurumu parlak bir şekilde tamir için, hemen bu gece sevgilinizi size vercceğim.

VI. SAHNE

ORPHISE, DAMIS, ÉRASTE, maiyeti.

ORPHISE, elinde bir gümüş şamdanla gelir.— Efendim, korkunç bir hâdiseden nasıl bir tesadüfle...

DAMIS. — Yeğenim, mesut bir hâdise deyin, çünkü sizi Éraste'a kavuşturdu. Sevginize uzun zaman karşı koymuştum ama kılıciyle beni ölümden kurtardı, karısı olmak suretiyle minnet borcumu ödemenizi istiyorum.

ORPHISE. — Ona borcunuzu ödemek istiyorsanız, arzunuzu yerine getirmeyi, herkesin önünde kabul ediyorum.

ÉRASTE. — Bu umulmadık lûtuf beni öyle şaşırttı ki rüya mı görüyorum, uyanık mıyım, bilmiyorum.

DAMIS. — Başlıyan saadetinizi kutlıyalım, kemanlarımız gelsin, bizi eğlendirsinler.

(*Tam kemanlar çalacakken, kapı hızlı hızlı vurulur.*)

ÉRASTE. — Kim öyle yıkarcasına kapıyı çalan?

L'ÉPINE. — Efendim, kemaneler ve davullarla maskeliler gelmiş.

ÉRASTE. — Ne! gene mi münasebetsiz insanlar! Hey! muhafızlar, gelin; şu serserileri hemen kapıdışarı edin.

ÜÇÜNCÜ PERDENİN BALESİ

İlk giriş. — Elleri teberli muhafızlar bütün münasebetsiz maskelileri kovarlar, sonra çekilirler. — *(İkinci giriş)* — Dört erkek bir kız çoban, dans ederek, bütün görenlerin itiraf ettikleri gibi, eğlenceyi zarif bir şekilde sona erdirirler.

SON

№ 166

F. 40 kuruş